

Jämställdhet på universitetets villkor

Hur jämställdhet representeras och vilka effekter de får i
jämställdhetspolicyarbetet på Lunds universitet

Sigrún Andersdóttir
Tove Lindström

Abstract

Vi har undersökt jämställdhetspolicyarbetet vid Lunds universitet med hjälp av Carol Lee Bacchis metod *What's the problem?*. Denna postmoderna metod bygger på antagandet om att problem skapas i policyarbete genom de sätt som de representeras på. Syftet har varit att undersöka vad jämställdhet representeras som inom universitetsvärlden och vad detta får för effekter. Vi har använt oss av material i form av jämställdhetspolicydokument och intervjuer med medlemmar för jämställdhetsgrupper inom Lunds universitet. Vi har funnit fyra framträdande problemrepresentationer som utgörs av: "Ojämn könsfördelning", "Arbetsmiljöproblem", "Ensidigt fokus på kön" samt "Begränsade och begränsande perspektiv i utbildningen". I vår analys visar vi hur föreställningar om universitetet formar och begränsar möjligheter för representationerna samt effekterna av dessa. Jämställdhet i policyarbetet ges främst en innebörd som inte hotar den rådande diskursen om universitetet, genom att man skiljer mellan universitets olika verksamheter.

Nyckelord: jämställdhet, policy, problemrepresentation, Bacchi, universitet.

Antal ord: 8893

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Motivering och syfte	1
1.2	Tidigare forskning - policyanalys	2
1.3	Disposition	3
2	Metod	4
2.1.1	Motivering till vår översättning	5
3	Teoretiska utgångspunkter	6
3.1	Universitetet - jämställdhet och kunskap	6
3.2	Policy och diskurs	7
3.2.1	Makt i och över diskursen	8
3.2.2	Konsten att undvika Gud-tricket	9
4	Tillämpad metod och material	10
4.1	What's the problem?	10
4.2	Utsagor i diskursen	10
4.2.1	Intervjuer som text	11
5	Analys	13
5.1	Vad representeras problemet som i jämställdhetspolicyarbetet?	13
5.1.1	Ojämn könsfördelning	13
5.1.2	Arbetsmiljöproblem	14
5.1.3	Ensidigt fokus på kön	16
5.1.4	Begränsade och begränsande perspektiv i utbildningen	16
5.2	Vilka föreställningar eller antaganden om problemet ligger till grund för representationerna?	17
5.2.1	Jämställdhet	17
5.2.2	Universitetet	18
5.3	Vilka effekter produceras av representationerna?	19
5.4	Vad lämnas oproblematiserat i representationerna och hur hade responsen kunnat se ut om problemet representerades annorlunda?	20
6	Sammanfattning	23
6.1	Förslag till fortsatt forskning	23

7	Referenser	24
7.1	Litteratur	24
7.2	Intervjuer.....	24
7.3	Policydokument	25
7.4	Internetkälla	25
8	Bilaga – intervjufrågor	26

1 Inledning

Jämställdhet som politiskt mål har i dagsläget en relativt stabil roll i den svenska politiken, även om frågan ges olika prioritet. I och med Jämställdhetslagen 1991:433 blev arbetsgivare med fler än 10 anställda skyldiga att varje år uppföra en jämställdhetspolicy för verksamheten. Efter att den nya Diskrimineringslagen 2008:567 trädde i kraft 2009 reviderades detta till att gälla arbetsplatser med minst 25 anställda och vart tredje år.

Vid första anblicken kan det här ses som en positiv utveckling ur en jämställdhetssynpunkt. Att jämställdhetsarbete idag står på agendan kan tolkas som en seger i sig. I det här läget menar vi dock att det är ytterst viktigt att undersöka hur jämställdhet egentligen framställs och vilka innebörder den ges genom policyarbetet. Vad för sorts problem skapas jämställdhet som och vad får detta för konsekvenser?

1.1 Motivering och syfte

I den här uppsatsen intresserar vi oss för hur jämställdhet och jämställdhetsproblem skapas inom ramen för policyarbete i universitetsvärlden. Vi ser ytterst policy som en form av makt, makten att representera verkligheten och begränsa utrymmet för vad som ses som viktigt och relevant. Det är inte en enkel form av makt utövad av och mellan målmedvetna aktörer, utan en diskursiv makt, där forandet av språklig mening är i centrum. Jämställdhet är en samhällelig fråga som vi menar är särskilt intressant i och med att den i sig ofta ges en maktinnebörd i form av fördelning av resurser och inflytande mellan olika grupper.

Kontexten för vår uppsats är universitetsvärlden och anledningen till att vi är intresserade av just denna bygger på den position som den kan sägas ha i samhället. Universitetet är en del av förvaltningen, men ges samtidigt en stor betydelse för produktion av kunskap och sanning i samhället. På så sätt kommer de förståelser av jämställdhet som skapas inom universitet att påverka hur man kan se på jämställdhet även i ett större perspektiv. Vi utför närmare bestämt en teorianvändande fallstudie av jämställdhetspolicyarbetet på Lunds universitet. Valet av just Lunds universitet motiverar vi med att det är ett av Sveriges största och äldsta universitet och att det därför är medskapande av jämställdhet i samhället. Vår vetenskapsteoretiska utgångspunkt är postmodern/poststrukturell och vi använder oss av en metod för policyanalys som kallas What's the problem?. Metoden innehåller dessutom en del teoretiska antaganden, varför teori och metod inte helt går att skilja åt.

Vi har inga möjligheter att genomföra en fullständig diskursanalys utan vill snarare göra en slags intervention i diskursen. Vi menar dock att vi på basis av fallet Lunds universitet har möjlighet att bidra till förståelser av hur jämställdhet representeras inom universitetsvärlden. I och med vår vetenskapsteoretiska utgångspunkt får validitet och reliabilitet begränsad relevans. Däremot kommer vi att fokusera desto mer på att skapa god intersubjektivitet i uppsatsen.

Vårt syfte är således kort uttryckt att undersöka vad jämställdhet representeras som inom universitetsvärlden och vad detta får för konsekvenser. What's the problem?, som vi kommer att beskriva utförligt i nästa kapitel, består av ett antal frågor som ställs till ett material. Dessa kommer att utgöra ramen för vår analys och möjliggöra för oss att fullfölja vårt syfte. Vi anser därför inte att en explicit övergripande problemformulering är nödvändig.

1.2 Tidigare forskning - policyanalys

Policyanalys är i grunden ett tvärvetenskapligt forskningsområde med särskilt fokus på samhällsproblem. Inom svensk statsvetenskap fick policyanalysen sitt genombrott i samband med välfärdstatens utbyggnad i mitten av 1900-talet och efterfrågan på kvalificerade "problemlösare" (Hall, Löfgren 2006 s. 21ff). Inom området ryms skilda meningar om hur man ska förstå policy och vad policyanalys bör användas till. Det finns också en viss osäkerhet om policyanalysens roll som vetenskap då en klassisk sådan har många likheter med utredningsarbete vid myndigheter (Premfors 1989 s. 15). Den dominerande uppfattningen har traditionellt varit att se policys som en rationell metod för styrning, som i sådana analyser gärna beskrivs som en linjär process uppdelad i tydliga faser. Idag är den nyinstitutionella modellen en av de mer dominerande inom policyanalys. Utmärkande för denna är en mer negativ syn på policys förändringsmöjligheter i och med synen på organisationer som svårföränderliga (Hall, Löfgren 2006 s. 23, 29f)

Bacchi gör en indelning av policyanalysmodeller utifrån hur de hanterar policyproblem som är relevant för oss då den belyser hur What's the problem?-metoden särskiljer sig från andra modeller.

- 1 Problemlösning:
  - a) problemidentifikation
  - b) problemdefinition
- 2 Problemrepresentation

(Bacchi 1999 s. 21) (vår översättning)

Bacchi skiljer alltså mellan problemlösning och problemrepresentation. Den centrala skillnaden ligger i att de modeller som placeras under problemlösning ser policys som rationella medel för att lösa problem. Inom den gruppen skiljer hon

ytterligare mellan problemidentifikation och problemdefinition, varav den första förutsätter att det finns problem ute i ”verkligheten” som man bara måste hitta. Den andra, problemdefinition, förnekar att det finns objektiva problem och kan vid första anblicken likna problemrepresentation, men skiljer sig i det att den ändå är ute efter den bästa, mest operativa definitionen (Bacchi 1999 s. 20, 27, 29). What’s the problem? angriper istället policyproblem utifrån problemrepresentation och går inte ut på att hitta bättre lösningar för policyprocesser, utan snarare peka på de begränsningar som kommer ur de befintliga problemrepresentationerna (Bacchi 1999 s. 20). Anledningen till att vi genomgående i uppsatsen kommer att använda begreppet policyarbete istället för det mer konventionella policyprocess är för att skilja oss från ett mer operativt sätt att se på policy. Med policyarbete menar vi det praktiska arbetet kring policyutformningen.

1.3 Disposition

I det första kapitlet har vi redogjort för syftet och meningen med vår uppsats. Vi har också kort diskuterat det statsvetenskapliga policyanalysområdet. Kapitel två ägnar vi åt att beskriva What’s the problem?-metoden. I kapitel tre presenterar vi vår teoretiska bas och de teorier vi använder oss av. I därpå följande kapitel, fyra, redogör vi för hur vi rent praktiskt kommer att använda oss av What’s the problem? samt vårt material. Kapitel fem består av analysen, som är uppdelad efter frågorna som ingår i What’s the problem?. I det sista och sjätte kapitlet sammanfattar vi det vi har gjort i uppsatsen och diskuterar de slutsatser vi kommit fram till.

2 Metod

För att undersöka vad jämställdhet representeras som inom ramen för universitetet och vad detta får för konsekvenser, använder vi oss av en metod för policyanalys som kallas för *What's the problem?*. Metoden är utarbetad av den australiensiska statsvetaren Carol Lee Bacchi och kan användas för att analysera olika former av policydokument och diskussioner kring dessa (Bacchi 1999 s. 11). Metoden bygger på en socialkonstruktivistisk verklighetssyn där problem inte kan förstås utanför sättet vi pratar om dem. Det som blir intressant att studera är därför hur vi pratar om och förhåller oss till problem. Policies ses som meningsskapande aktiviteter i vilka problem skapas genom att de representeras på ett visst sätt. Dessa representationer kan vara mer eller mindre uttalade och synliga i policytexterna (Bacchi 1999 s. 12f).

Rent konkret består *What's the problem?* av ett antal frågor att ställa till en text. På engelska:

- What is the problem of [...] represented to be either in a specific policy debate or in a specific policy proposal?
- What presuppositions or assumptions underlie this representation?
- What effects are produced by this representation? [...]
- What is left unproblematic in this representation?
- How would 'responses' differ if the 'problem' were thought about or represented differently?

(Bacchi 1999:12f)

Vår översättning till svenska, med viss modifiering (se motivering nedan):

- Vad representeras problemet som i jämställdhetspolicyarbetet?
- Vilka föreställningar eller antaganden om problemet ligger till grund för representationerna?
- Vilka effekter produceras av representationerna?
- Vad lämnas oproblematiserat i representationerna och hur hade responsen kunnat se ut om problemet representerades annorlunda?

What's the problem? fokuserar alltså inte bara på de representationer som finns, utan även på de materiella konsekvenser de får i form av att vissa handlingar och sociala praktiker kommer att ses som lämpliga och önskvärda i förhållande till dem. På så sätt utövar policies också makt i form av att begränsa och avgränsa hur människor tänker och pratar om särskilda frågor (Bacchi 1999 s. 2-5).

Bacchi ställer sig kritisk till tanken att problemstatus för ett område som jämställdhet behöver betyda att det sker framsteg på området. Eftersom representationen av problemet begränsar vad som kan göras, begränsar det också en potentiell förändring och medverkar till att hålla problemet hanterbart. Av den anledningen är det också otillräckligt att i policyanalys bara utgå ifrån hur frågor

faktiskt presenteras. Det är också viktigt att fundera över hur det hade kunnat problematiseras annorlunda och vad som annars hade kunnat sägas (Bacchi 1999 s. 6-9). Bacchi utgår heller inte ifrån att alla problemrepresentationer är möjliga. Policys är delar av diskurser som formar och sätter ramarna för vad som är möjligt. Bacchi ansluter sig till en diskurssyn som inte bara omfattar texter och uttorkningar utan också sociala praktiker, vilket vi återkommer till i nästa kapitel (Bacchi 1999 s. 2-5).

What's the problem? handlar inte i första hand om att undersöka *varför* problem presenteras som de gör, utan är snarare en metod för att *dekonstruera* och undersöka de representationer som finns. Att inte bara beskriva utan dekonstruera tydliggör forskarens aktiva roll vilket skapar förutsättningar för intersubjektivitet (Bacchi 1999 s. 51). I nästa kapitel presenterar vi våra teoretiska utgångspunkter. Men först en motivering till vår översättning och modifiering av frågorna.

2.1.1 Motivering till vår översättning

När vi översatt frågorna har vi försökt hålla oss nära originaltexten i ordval och innebörd. Men samtidigt har vårt överordnade syfte varit att få frågor som passar syftet och omfattningen för vår uppsats. På grund av uppsatsens begränsade omfång har vi valt att inte ta med de underfrågor till fråga tre som fanns med i den ursprungliga varianten. Vidare har vi slagit ihop de två sista frågorna till en, för att vi menar att de passar bra att analysera ihop då de, mer än de andra frågorna, tillåter diskussionen att till viss del gå utanför materialet.

3 Teoretiska utgångspunkter

Vår vetenskapsteoretiska utgångspunkt kommer från en postmodern/poststrukturell vetenskapssyn. Det innebär att vårt fokus i denna uppsats är representationer av verkligheten och inte verkligheten själv. Detta innebär inte att vi motsätter oss att det finns en verklighet, men det är omöjligt att få tillgång till den (Bacchi 1999 s. 37). Vi människor förstår oss själva och världen genom språket och det finns ingen direkt förbindelse mellan språket och det som representeras (Neumann 2003 s. 33, 37).

Uppsatsen är teorianvändande i den mån att vi använder oss av teorier i analysen av materialet. Vi förhåller oss delvis olika till teorierna, vissa bygger vi hela resonemang på medan andra främst används som intressanta infallsvinklar. Detta kommer vi att försöka vara tydliga med i analysen. Vidare i detta kapitel kommer vi först att presentera de teorier kring jämställdhet inom universitetet som vi använder oss av i uppsatsen. Därefter kommer vi att under flera rubriker redogöra för hur vi använder oss av diskursbegreppet och hur detta formar våra val. Vi har valt att ge ganska mycket plats åt diskursbegreppet då det är helt centralt för vårt resonemang samtidigt som det kan upplevas som svårt och otydligt.

3.1 Universitetet - jämställdhet och kunskap

Kontexten för uppsatsen är Lunds universitet och vi fokuserar främst på universitetet som institution. Vi använder oss av institutionsbegreppet i betydelsen formaliserade handlingsmönster och praktiker (Neumann 2003 s. 114). I följande teorier används begrepp som högre utbildning och akademi, men i vår egen analys använder vi begreppet universitet då vi vill förtydliga att det fall vi studerar är ett universitet.

Av Pauline Stoltz har vi fått inspiration från resonemang om vikten av hur man ser på universitetets roll i samhället och hur detta påverkar utbildningspolitiken i Sverige. Hon pekar på att jämställdhet har kommit att bli en del av politiska diskurser om högre utbildning, men att den samtidigt ges begränsad betydelse. Stoltz menar att alternativ rekrytering ses som lösningen på jämställdhetsproblem inom universitet varvid exkluderande praktiker och makten över kunskapen inte problematiseras. På så sätt ignoreras betydelser av kön och etnicitet för vilken och vems kunskap som räknas (Stoltz 2005 s. 148, 153, 156).

I artikeln ”Bergsklättrarskan och de militanta lesbiska feministerna” beskriver Catherine Egeland två delvis motsägelsefulla föreställningar som präglar universitetet. Dels en föreställning om universitet som en ”culture of no culture” i

betydelsen av en objektiv, meritokratisk och könsneutral institution, där jämställdhet ses som något naturligt och självklart (Egeland 2001 s. 54f). Dels en föreställning där könsbarriärer och ojämställdhet inom universitetet uppmärksammas och där kön således ges betydelse. Egeland menar att för att dessa diskursiva föreställningar ska kunna samexistera måste jämställdhet skapas på ett sätt som inte hotar föreställningen om "culture of no culture". Av den anledningen menar hon att det kan vara mer fruktbart att angripa ojämställdhet genom att problematisera förståelser av kunskap snarare än att fokusera på verksamhetens former (Egeland 2001 s. 53, 55ff).

Birgitta Jordansson diskuterar i artikeln "Jämställdhet och genus på akademins villkor" kring hur politiska krav på jämställdhetsåtgärder översätts inom akademien. Jordansson menar att kraven på åtgärder av olika slag alltid översätts och på så sätt förändras så att de stämmer överens med de diskurser som präglar akademien (Jordansson 2005 s. 23ff). I dessa diskurser är en stark tilltro till forskningens frihet, vetenskapens objektivitet, akademins meritokrati och autonomi centrala föreställningar (Jordansson 2005 s. 23ff). När det gäller jämställdhetsåtgärder exemplifierar Jordansson med ett antal åtgärder som har fått varierande mottagande inom akademien. De som inte stämmer överens med den diskursiva förståelsen upplevs ofta som ett hot mot den akademiska friheten. Jordansson menar att genusperspektivet av vissa upplevs som just ett sådant hot och därför i praktiska åtgärder ges samma innehåll som övriga jämställdhetsåtgärder för att inte stötas bort av akademins logiker (Jordansson 2005 s. 27-33).

Vidare har vi använt oss av Patrik Halls och Karl Löfgrens teori om institutionaliserade diskurser. Författarna har undersökt diskursiva föreställningar om skolan (grundskolan och gymnasiet) och menar att de präglas av en idé om skolan som en plats för kunskap, lärande och samhällsutveckling. (Hall, Löfgren 2006 s. 62f). De menar att diskursen om skolan har en visionär karaktär genom att anspela på visioner om en abstrakt framtid (Hall, Löfgren 2006 s. 62f). Den diskursiva förståelsen skiljer sig markant från hur människor i allmänhet upplever de praktiska aktiviteter som äger rum i skolor varje dag, men det förändrar inte diskursen om skolan som institution (Hall, Löfgren 2006 s. 64f). På så sätt menar författarna att denna är institutionaliserad och nödvändig för att upprätthålla skolans legitimitet som verksamhet. Hall och Löfgren använder begreppet "frusen diskurs" för att beskriva hur institutioner kan vara mer beständiga i tid än diskurser vilka har flytande gränser. Samtidigt kan också gamla institutioner få ny betydelse genom förändringar i diskurser, vilket gör att gamla och nya föreställningar kan samexistera (Hall, Löfgren 2006 s. 68).

3.2 Policy och diskurs

Diskursbegreppet kan ibland kännas svårt att greppa, inte minst när man stöter på skilda definitioner i litteraturen. Ursprungligen kommer användningen av diskurs från lingvistik och har i de sammanhangen ofta den ganska enkla betydelsen

”skriven och talad text”. Men inom samhällsvetenskaperna har begreppet utöver text fått en bredare innebörd och kommit att innefatta olika former av social praktik (Bergström, Boréus 2005 s. 307f). Text och praktik utgör en helhet, det skrivna ordet är en praktisk handling och social praktik läses och analyseras som text (Neumann 2003 s. 48f, 75). En sådan diskursdefinition ansluter sig Bacchi till och fokuserar dessutom på de materiella konsekvenser som diskurser får (Bacchi 1999 s. 2). Vi instämmer med Bacchi i att det är fruktbart att tänka på diskurser som ramar vilka begränsar möjlighetsrummet genom att skapa vissa mönster av ord och sociala praktiker (Bacchi 1999 s. 40). För oss leder ett diskursanalytiskt perspektiv på policys inom universitetsvärlden till ett fokus på hur diskurser sätter ramar för och begränsar möjliga problemrepresentationer.

3.2.1 Makt i och över diskursen

En analys av makt är central inom diskursanalys. Tanken är att makt i form av diskurser genomsyrar all mänsklig interaktion (Neumann 2003 s. 142, 146f). Gemensamt för postmoderna teorier är att de bygger på en Foucauldiansk förståelse av makt där kunskap- eller sanningsproduktion är centrala maktmedel (Börjesson 2003 s. 21, 34). Den makt som vi undersöker kallar vi för representationsmakt, genom att den berör makten att representera verkligheten på ett sätt som människor accepterar och tar för sanning (Hall, Löfgren 2006 s. 83). Policys ser vi därför som ett centralt politiskt maktmedel i och med att de är med i skapandet av problem inom diskursen (Hall, Löfgren 2006 s. 67) (Bacchi 1999 s. 66).

We do not speak the discourse. The discourse speaks us.

(Ball 1990 i Bacchi 1999 s. 41).

Grundläggande för diskursanalys och det citatet ovan belyser är ifrågasättandet av idén om det fria mänskliga aktörskapet. Istället brukar man prata om de olika subjekspositioner som ryms inom en diskurs samt de egenskaper och handlingar som är knutna till dessa (Neumann 2003 s. 142). Men åsikterna skiljer sig åt angående vilket utrymme som kan finnas för enskilda individer att förändra diskurser. Börjesson identifierar två positioner i frågan varav den ena fokuserar på det tvingande i diskurser och den andra ger större utrymme för mänskligt aktörskap (Börjesson 2003 s. 170f). Bacchi tillhör den position som erkänner människor visst aktörskap. För henne sätter diskurser gränser och ramar, vilka är oerhört svåra att röra sig utanför, men inte absoluta. Nyckeln till att förstå mänskligt aktörskap i diskursen ligger enligt Bacchi i hur auktoritet skapas inom diskursen, vilka subjekt får prata och vilket tal ses som trovärdigt (Bacchi 1999 s. 57). Det är i ljuset av dessa tankar som vi menar att det är särskilt relevant att studera just universitetsvärlden, i och med den auktoritet som vetenskapande ges i vårt samhälle.

3.2.2 Konsten att undvika Gud-tricket

Här är det lämpligt med en reflektion över forskarens roll i diskursanalysen. Först och främst vill vi understryka att det ligger i diskursanalysens natur att inte vara en exakt vetenskap. Diskurser finns inte som en reell verklighet utan är en konstruerad och inringad samtalsordning av forskaren själv (Börjesson 2003 s. 185). Vi menar att det är fruktbart att liksom Börjesson närma sig diskursanalysen som en kreativ vetenskap. Börjesson betonar att forskningsmaterialet aldrig talar av sig självt, utan får liv genom att forskaren utifrån materialet skapar en teoretiskt dramatiserad berättelse (Börjesson 2003 s. 21f). Det är omöjligt att komma ut ur diskursen, men utmaningen är istället att försöka dekonstruera diskursiva förståelser av verkligheten (Egeland 2001 s. 59).

Trots att dessa utgångspunkter skiljer sig från klassisk positivistisk statsvetenskap så återstår många av de gamla utmaningarna. Hur man väljer kontext är fortfarande viktigt och detta val måste kunna motiveras. Med Börjesson menar vi att det krävs ett avvägande mellan användande av teori och öppenhet mot materialet. Å ena sidan måste materialet dramatiseras längst en teoretisk intrig för att bli meningsfull, å andra är risken att man använder sig av storslagna metanarrativ (Börjesson 2003 s. 174). Det är detta som Judith Butler målande kallar Guds-tricket, alltså att som forskare uttala sig som om man ser allt och vet allt, utifrån en olokalisierbar position (Sandell 2005 s. 89).

4 Tillämpad metod och material

4.1 What's the problem?

Vi kommer alltså att använda oss av What's the problem? för att analysera vårt material. Innan vi går vidare till att beskriva detta ska vi utveckla hur vi mer exakt kommer att använda oss av metoden.

Den första frågan i What's the problem? går ut på att leta upp dominerande problemrepresentationer i materialet. I metoden ingår det en öppenhet mot att problemrepresentationerna kan se väldigt olika ut. De kan förekomma på olika abstraktionsnivåer och framför allt behöver de inte vara direkt uttryckta som problem. Vidare har vi en ambition att försöka beskriva ett mindre antal problemrepresentationer. Av denna anledning kommer vi att tillåta viss variation inom de respektive problemrepresentationerna så länge som likheterna överväger. Vi vill återigen poängtera att diskursanalys inte är en absolut vetenskap, problemrepresentationerna finns inte på något objektivt sätt utan konstrueras av oss. Av den anledningen kommer gränserna mellan problemrepresentationerna att upplevas som flytande och man hade naturligtvis kunnat tänka sig andra indelningar.

När det gäller hur relativt dominerande eller förekommande problemrepresentationerna är så kommer vi inte att rangordna dem med avseende på detta. Vi sysslar inte med kvantitativ forskning och dessutom är vårt material för begränsat för en sådan exakthet. Däremot kommer vi, i de fall vi upplever det som lämpligt, beskriva vilka problemrepresentationer som är mer eller mindre dominerande för vårt material. Här får vi inspiration från det Neumann skriver om hur representationer av verkligheten bara kan upprätthållas genom ständiga repetitioner. När det gäller att hitta centrala representationer innebär detta att de som återkommer ofta kan antas ha en central position i policyarbetet (Neumann 2003 s. 49f). Vidare är det centralt för vår metod att inte fokusera på problemrepresentationernas ursprung varför vi inte kommer att lägga större vikt vid skillnader mellan olika utsagor och vad de skulle kunna bero på (Bacchi 1999 s. 44).

4.2 Utsagor i diskursen

Det fall vi undersöker i uppsatsen är alltså jämställdhetspolicyarbetet på Lunds universitet. Vi vill här ge en kort bakgrundsinformation om detta arbete. Rektor har det övergripande ansvaret för jämställdhetsarbetet på Lunds universitet, medan det genomförande ansvaret för verksamheten på institutionerna ligger hos fakultets- och institutionsledningarna (<http://www5.lu.se/o.o.i.s/39>). Som vi nämnde i inledningen innebar Jämställdhetslagen 1991:433 att alla arbetsgivare med fler än 10 anställda var skyldiga att uppföra en jämställdhetsplan eller policy varje år. När den nya Diskrimineringslagen 2008:567 trädde i kraft 1 januari 2009 reviderades antalet upp till 25 anställda och till vart tredje år. Alla fakulteter och Lunds universitet är således skyldiga att ha en jämställdhetspolicy. Den nya lagen innebar ett samlande av ett flertal diskrimineringsgrunder i en och samma lag. Som en följd av detta har Ledningsgruppen för jämställdhet samt Ledningsgruppen för likabehandling av studenter på Lunds universitet slagits samman till Ledningsgruppen för jämställdhet och likabehandling (<http://www5.lu.se/o.o.i.s/39>).

Vi använder oss av ett antal jämställdhetspolicydokument, dels Lunds universitets centrala jämställdhetspolicy och dels policydokument från Juridiska fakulteten, Naturvetenskapliga fakulteten samt Området för humaniora och teologi. Att vi valde just dessa fakulteter motiverar vi med att deras ämnesområden skiljer sig åt och att vi därför kan förvänta oss åtminstone delvis skilda perspektiv. Vi vill poängtera att flera av jämställdhetspolicydokumenten är skrivna innan 2008:567 trädde i kraft. Förutom dessa dokument har vi valt att genomföra två intervjuer med medlemmar i Ledningsgruppen för jämställdhet och likabehandling vid LU samt tre medlemmar i jämställdhetsgrupper eller likvärdiga vid samma fakulteter som våra policydokument. Intervjuerna har sedan transkriberats till skriven text. Genom att analysera både talade och skrivna utsagor hoppas vi kunna få en bredare bild av jämställdhetspolicyarbetet på Lunds universitet.

4.2.1 Intervjuer som text

Eftersom vårt val av teori och metod gör att vi har ett något annorlunda sätt att förhålla oss till intervjuer kommer vi att ägna ett avsnitt åt att utveckla detta. Vi ser inte en intervju som en aktörs beskrivning av en reell verklighet utan som en av många utsagor i diskursen. Intervjun sker i en social situation som således är konstruerad och kontextberoende. Det sätt som frågorna är formulerade och ställda på samt hur vi som intervjuar uppfattas, spelar stor roll för vilka svar vi kommer får. I och med att vi har valt ut intervjupersonerna i egenskap av att de arbetar med jämställdhet är vi medvetna om att vi förstärker deras identitet som jämställdhetsintresserad, vilket påverkar hur personen i fråga kommer att använda språket och anpassa sina svar inom diskursen (Alvesson, Deetz 2000 s. 139f). Intervjusvar kan således inte behandlas som empiriska data utan snarare som en scen för samtal (Alvesson, Deetz 2000 s. 83).

Vi kommer att analysera intervjuerna som texter tillsammans med jämställdhetspolicydokumenten. Vi har försökt använda oss av de nyckelord,

frågor och områden som uttalat behandlas i policydokumenten för att de lättare ska kunna behandlas som en helhet. Vidare har vi valt att inte ge någon bredare bakgrund när vi ställer frågorna. Syftet med detta är att ge intervjupersonerna utrymme. Det stora värdet med intervjuerna ligger i att vi tror att de, till skillnad från de strikt formade policydokumenten, lämnar större utrymme för nyanser, tvetydigheter och tvekanen. Det är alltså inte en fråga om att de intervjuade skall ge en djupare förståelse och analys av de skriftliga dokumenten utan snarare ge en bredare och mer nyanserad bild av diskursen.

Rent konkret har vi formulerat elva intervjufrågor vilka ligger som bilaga. Det finns vissa modifieringar i frågorna mellan dem som intervjuas i egenskap av representant för en fakultet eller för Lunds universitet centralt. I transkriberingarna av intervjuerna har vi försökt att återge dessa så ordagrant som möjligt. I analysen kommer vi att använda utdrag från dessa transkriberingar för att belysa våra resonemang. Transkriberingarna i sin helhet kommer dock inte bifogas denna uppsats, på grund sin längd.

5 Analys

I referenserna kommer vi använda oss av följande förkortningar för vårt material (förkortning inom parentes): Jämställdhetspolicy för Lunds universitet 2006-2010 (lu), Jämställdhetsplan för Naturvetenskapliga fakulteten 2009 (nv), Jämställdhetsplan för juridiska fakulteten 2008-2009 (jur), Område HT: jämställdhets- och likabehandlingsplan 2010-2012 (ht).

För intervjuerna kallar vi medlemmarna i Ledningsgruppen för jämställdhet och likabehandling vid LU för (intervju lu-1) respektive (intervju lu-2). Vad gäller intervjuerna med medlemmar i jämställdhetsgrupper eller likvärdigt vid fakulteterna kallar vi intervjun från den naturvetenskapliga fakulteten (intervju nv) och följaktligen blir de andra två (intervju jur) respektive (intervju ht). Vi har valt att begränsa antalet referenser för att motverka att dessa blir för långa och oöverskådliga. Därför bör inte antalet källor i en parentes ses som absoluta om inte själva texten anger det.

5.1 Vad representeras problemet som i jämställdhetspolicyarbetet?

De två första problemrepresentationerna upplever vi som de mest dominerande för vårt material.

5.1.1 Ojämn könsfördelning

Den ojämna könsfördelningen uttrycks ofta numeriskt i andelar kvinnor respektive män. Man fokuserar på den vertikala fördelningen av anställda och studenter samt jämför hur andelarna förändras beroende på var i den officiella hierarkin man tittar (nv s. 6, jur s. 3f, lu s. 3). För detta ändamål används glastaksliknelsen som syftar på att det blir färre och färre kvinnor ju högre upp man tittar (intervju nv, intervju jur). Juridiska fakulteten tar även upp den ojämna könsfördelningen av arbetsmängd, där kvinnor på högre positioner har relativt fler arbetssysslor som tar tid från deras forskning och som vidare innebär att deras arbetskapacitet överutnyttjas (jur s. 15).

Problemen med ojämna könsfördelning representeras som att universitetet går miste om kompetens och kvalitet när kvinnor försvinner ur systemet (jur s. 2, 13, nv s. 2). För både universitetet som sådant och för de anställda är ojämna könsfördelning även ett arbetsmiljöproblem.

Ett arbete för en jämn könsfördelning vid en arbetsplats är en strävan mot en förbättrad arbetsmiljö. En god arbetsmiljö är en av de mest fundamentala förutsättningarna för en långsiktig stark verksamhet, detta gäller för såväl utbildning som forskning.

(nv s. 13)

I intervjuerna benämns den ojämna könsfördelningen som ett problem i sig under frågan (fråga 4) om det finns jämställdhetsproblem på fakulteten/universitetet (intervju ht, intervju jur). Varken i intervjuerna eller i de skrivna policydokumenten motiveras denna åsikt vidare. Den ojämna fördelningen verkar strida mot en slags fundamental rättvisetanke om att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och förutsättningar att göra karriär inom universitetet.

Vad uppfattas då som orsaken till att kvinnor i mindre utsträckning än män avancerar till ledande positioner och fortsätter sitt yrkesliv inom universitetet? En förklaring till de problem som direkt eller indirekt påtalas har sin grund i synen på universitetet som en mansdominerad institution, där strukturer gör att kvinnor försvinner likt en läckande pipeline (lu s. 3, intervju nv). Dessa strukturer består bland annat av en traditionsbundenhet och meritokrati som gynnar män (intervju lu-1, intervju lu-2). Även samhällsstrukturer påverkar kvinnor att välja bort en karriär inom universitetet då dessa gör dem mer benägna att satsa på familjeliv och barnansvar (nv s. 2, intervju nv).

Det finns olika rekommendationer för hur man ska hantera problemet. En mer passiv strategi inriktar sig på att kartlägga fördelningen statistiskt och att arbeta med information och utbildning i olika former (jur s. 3, intervju nv). Det finns även en tanke om att den vertikala fördelningen fortsätter att bli jämnare och jämnare (intervju lu-1). De mer aktiva strategierna går ut på att stötta kvinnor inom universitetet. Främst kvinnliga doktorander ska få stöd från ledningen till att skapa nätverk och karriärplanera (nv s. 2, lu s. 4, intervju ht). I rekryteringsprocessen kan universitetet aktivt försöka skapa en jämn fördelning genom att alltid beakta jämställdhetsaspekter och ha tydliga ramar för processen (lu s. 4, ht s. 4). Fakulteterna och institutionerna ska rekrytera riktat och anstränga sig för att ha ett brett underlag av kvinnor (ht s. 4, jur s. 12). Ytterligare ett steg som beskrivs är att vid lika kompetens anställa en person av underrepresenterat kön (nv s. 14). När det gäller rekrytering till ledande positioner föreslås att man redan i ett tidigt stadium breddar underlaget genom att identifiera potentiella kvinnliga ledartyper och erbjuder dessa utbildning i ledarskap (nv s. 3f).

I problemrepresentationen finns även ett mindre fokus på könssegregation bland studenter mellan olika ämnesområden och kurser. Detta förklaras bland annat med att det finns en föreställning om att vissa ämnen passar kvinnor eller män bättre. Här är strategin att man ska visa att ämnena passar alla och att man aktivt ska försöka locka till sig det underrepresenterade könet (intervju ht).

5.1.2 Arbetsmiljöproblem

Hur problemet representeras som ett arbetsmiljöproblem kan delas upp i två mer enhetliga kategorier. Dels en som rör problem med mer aktiva, direkt utsättande

handlingar. Dels en som syftar på en mer omedveten utestängning av personer. Den första kategorin innehåller främst sexuella trakasserier och kränkande särbehandling. Det råder delade meningar angående huruvida dessa överhuvudtaget är vanligt förekommande inom universitetet. Lunds universitets centrala jämställdhetspolicy menar att

Det är väl dokumenterat att könrelaterade och sexuella trakasserier förekommer i den akademiska världen. Att kränkande behandling förekommer vid Lunds universitet och att främst kvinnor upplever sig drabbade framkom bl a i en undersökning av den studiesociala miljön 2005. (lu s. 6)

Men förutom här nämns eventuella förekomster av trakasserier och kränkningar i policydokumenten endast specifikt i det naturvetenskapliga som menar att sexuella trakasserier förmodligen inte är särskilt vanliga, men att negativ särbehandling förekommer samt att mörkertalet kring detta är stort (nv s. 10). Vissa av intervjupersonerna påvisar dock en desto större medvetenhet om problemet.

[...] här har vi strukturella problem här har vi en del av vår arbetsmiljö, en del av vår, systematiskt genomgående med könskränkningar och marginaliseringar så visst, den genomsyrar ju allting från när man tittar från anställda, doktorander, studenter så får man ju samma utslag att en betydande del har blivit kränkta har blivit utsatta för trakasserier [...]. (intervju lu-2)

En strategi som lyfts fram är att fakulteterna ska ha handlingsplaner för hur eventuellt uppkomna fall av trakasserier ska hanteras och att dessa i sin tur ska vara allmänt kända (nv s. 10, jur s.16). Vidare markerar man att det råder nolltolerans på universitetet (lu s. 1) för sådant beteende, att alla ska vara medvetna om detta och medverka för att förebygga trakasserier (ht s. 5).

Den mer omedvetna utestängningen, främst av kvinnor, kan sammanfattas med att universitetet i sin aktuella form är anpassad för män. Dels på grund av egenskaper hos universitetet i sig och dels på grund av samhällsliga strukturer, vilka benämns som en könsmaktsordning eller patriarkala strukturer (intervju jur, intervju lu-1). Vi baserar detta på uttalanden om att universitetet inte är anpassat för familjeliv (intervju nv), att kvinnor försvinner likt en läckande pipeline (lu s. 3, intervju nv) och i högre utsträckning är sjukskrivna än män (intervju ht) samt att universitetet är maskuliniserat (intervju lu-1).

Åtgärder som framhålls för att hantera dessa problem är främst att stötta kvinnor för att de ska klara sig bättre i manliga miljöer. Exempel på rekommendationer är återigen extra handledning, nätverksbyggande och positiv särbehandling, allt för att underlätta för kvinnor eller i mindre utsträckning underrepresenterat kön (nv s. 2, lu s. 4). Åtgärderna kan också vara väldigt praktiskt uttryckta, alltifrån tydliga rutiner för hur nya studenter ska välkomnas (ht s. 3) till att man inte ska schemalägga viktiga möten för tidigt eller sent på dagen av hänsyn till anställda med barn (nv s. 9). Ett sätt för att motverka exkludering i

undervisningssituationen är att anlägga en könsmedveten pedagogik i undervisningen (nv s. 11, intervju ht).

5.1.3 Ensidigt fokus på kön

[...] jag menar hur är det att vara en arbetarklassbög på en bal, alltså hur jävla roligt är det?
(intervju lu-2)

Det gemensamma för framställningarna i den här representationen är att de anser det vara bristfälligt att angripa jämställdhetsfrågor med ett ensidigt fokus på kön. Även inom denna representation menar vi att det är relevant att prata om två positioner. Den första vill vidga jämställdhetsbegreppet till att omfatta någon form av mångfald (intervju lu-1, intervju nv). Dock menar vi att en tydlig könsuppdelning i sig inte uppfattas som negativt i denna position. Men att man vill att fler diskrimineringsgrunder, som till exempel etnicitet, klass, funktionsnedsättning och utseende ska adderas till förståelsen av jämställdhet (intervju lu-1, intervju lu-2). Denna breddning av innebörden gör att fler grupper hamnar i fokus för åtgärder som t.ex. riktad rekrytering. Område HT vill rekrytera studenter med annan etnisk bakgrund samt från studieovana miljöer (ht s. 3) och juridiska fakulteten vill spegla den etniska och sociala mångfald som finns i samhället (jur s. 3).

Den andra positionen vänder sig dock emot att jämställdhet ska låsas fast vid klara köns kategorier och vill istället öppna upp för mer fria identiteter. Man menar att kategorisering i män och kvinnor respektive manligt och kvinnligt i sig kan bli självuppfyllande profetior som reproducerar stereotypiska och traditionella uppfattningar och därmed begränsar både tankar och människors faktiska möjligheter (intervju ht, intervju lu-2).

5.1.4 Begränsade och begränsande perspektiv i utbildningen

Centralt för denna problemrepresentation är åsikten om att perspektiven i utbildningen på universitetet är för snäva och att man inte lyckas förhålla sig tillräckligt självkritisk till sin egen vetenskap. De traditionella perspektiven i utbildningen ses alltså som okritiska vilket inte bara reproducerar samma gamla vanliga föreställningar om genus och vetenskap utan också verkar exkluderande (intervju lu-2, intervju jur, jur s. 8f). Här efterfrågas breddade perspektiv i undervisningen samt ett mer kritiskt förhållningssätt där man belyser olika maktförhållanden (intervju ht, intervju jur). Detta handlar i vissa av utsagorna också om en mer grundläggande vetenskapsteoretisk kritik i form av att vetenskapens syn på sin egen förmåga och objektivitet är felaktig och exkluderande (intervju lu-2).

För att motverka dessa bristande perspektiv försöker man förnya utbildningen genom att i speciella projekt analysera den egna verksamhetens innehåll. På den juridiska fakulteten går man igenom all kurslitteratur för att se vilka perspektiv

och exempel som används (intervju jur). I problemrepresentationen finns ett starkt fokus på genusperspektivet i utbildningen, som också är en av de officiellt prioriterade insatsområdena för jämställdhetsarbetet på Lunds universitet (lu s. 2). Det är vanligt förekommande att skriva in ett genusperspektiv i utbildningsplanerna samt att införa speciella kurser som belyser den egna vetenskapen ur ett genusperspektiv (nv s. 16, intervju jur). Lunds universitet har centralt utarbetat en strategi för genusperspektiv i form av genuscertifieringen, bland fakulteterna nämns denna dock endast hos naturvetenskapliga fakulteten (nv s. 4, 11).

5.2 Vilka föreställningar eller antaganden om problemet ligger till grund för representationerna?

Vi kommer nu att beskriva de föreställningar och antaganden som vi menar ligger till grund för problemrepresentationerna. Vi har valt att fokusera på föreställningar om jämställdhet samt universitetet då vi menar att dessa är av grundläggande betydelse.

5.2.1 Jämställdhet

Dekanus har tillsammans med personal från personalenheten genomfört samtal med fakultetens kvinnliga professorer. Genom samtalet ska skapas ett underlag för att befästa och förstärka etablerade kvinnliga forskares möjligheter att vara föredömen för yngre kvinnor vid fakulteten samt identifiera åtgärder till syfte att för kvinnliga lärare skapa en bättre arbetssituation, arbetsmiljö och därigenom förhindra flytt.

(nv s. 3)

I både policydokumenten och i intervjuerna upplever vi att det fokuseras väldigt mycket på kvinnor. Detta gäller främst de två mer dominerande problemrepresentationerna, där det explicit pratas om kvinnliga doktorander, studenter, lektorer och forskare (nv s. 3, jur s. 3f, 10ff). Kvinnor behöver stödjas, uppmuntras och positivt särbehandlas för att klara sig inom universitetet. Det finns ett särskilt fokus på kvinnor i ledande positioner genom att man ska stödja dem som finns och locka fler att våga satsa på karriären. Vi tolkar detta som att det finns en föreställning om att jämställdhet främst handlar om kvinnor och hur deras möjligheter ska förbättras. De tillfällen då män är i relativt underläge problematiseras inte. Att juridiska institutionen uppfattar de faktum att kvinnor är i klar majoritet bland fakultetens studenter, får bättre studieresultat än män och tar ut examen i större utsträckning som något positivt sett ur ett jämställdhetsperspektiv menar vi tyder på att man har låst fast jämställdhetsfrågan vid kvinnor (jur s. 3f). Uppfattningen speglar en binär könsuppfattning där

kvinnor och män ses som homogena grupper med inbördes likartade förutsättningar och behov. Det som hjälper en kvinna hjälper alla kvinnor.

Det är också vanligt förekommande i vårt material att prata om jämställdhet som mångfald. Särskilt i intervjuerna (intervju lu-1, intervju lu-2) är det tydligt att en del intervjupersoner fjärras från att bara prata om jämställdhet mellan könen. Utsagorna under problemrepresentationen ”Ensidigt fokus på kön” står i tydlig polemik till den binära könsuppfattningen, som ses som begränsande för människor. Mångfaldsbegreppet innebär dock inte alltid att man motsäger sin en binär könsuppfattning (se ovan).

5.2.2 Universitetet

Styrelsen betonar vikten av att fakultetens lönepolitik är tydlig och väl känd av de anställda så att inte ogrundade misstankar uppstår om att det fattats beslut om lönesättning som inte varit sakligt grundat.

(jur s.16)

När det gäller universitetet menar vi att det finns två betydande antaganden som verkar finnas parallellt i utsagorna. Dels har vi, främst i de två mer dominerande problemrepresentationerna, sett en tilltro till universitetet som rationell institution, där det i grunden ska kunna gå att värdera kunskap och meriter objektivt. Citatet ovan av talande för denna föreställning. I och med att en objektiv könsneutral bedömning är möjlig kan jämställdhet ses som något som i grunden är naturligt för universitetet. Denna uppfattning om universitetets könsneutralitet menar vi kan förklara att intervjupersonerna i stor utsträckning förstår jämställdhetsproblem som en följd av samhällliga strukturer som universitetet inte direkt kan påverka (intervju lu-1, intervju lu-2, intervju jur). Dessa strukturer benämns som en könsmaktsordning eller patriarkala strukturer och gör att den horisontella segregeringen i ämnen samt familjebildningsmönster hamnar utanför universitetets ansvarsområde.

Ibland skulle man liksom bara vilja öppna fönstrena och säga såhär blås ut!

(intervju lu-1)

Dels har vi sett en tendens till att förstå universitetet som en särskilt mansdominerad verksamhet, där traditionella könsstrukturer är mer svårföränderliga än i samhället i stort. Detta kopplas till att universitetet historiskt sett nästan varit uteslutande mansdominerat och att de traditioner som skapats under åren är svåra att förändra på kort sikt. Uppfattningen är särskilt tydlig under ”Arbetsmiljöproblem”, där universitetets miljö i allmänhet, samtalsklimatet, seminariekulturen och jargongen ses som maskuliniserad och exkluderande av kvinnor. Men även under ”Ojämn könsfördelning” där meritokratin och hierarkin inom universitetet anses slå ut kvinnor och hålla dem borta från höga positioner. I problemrepresentationen ”Ensidigt fokus på kön” fokuserat det även på andra

grunder varvid människor på olika sätt exkluderas från universitetets verksamheter. Under ”Begränsade och begränsande perspektiv i utbildningen” ser vi ett öppet ifrågasättande av föreställningen om universitetets objektivitet.

5.3 Vilka effekter produceras av representationerna?

Vi kommer nu att beskriva de effekter som produceras av problemrepresentationerna.

Genom att tala om dom, jag tror att det är det enda sättet, att synliggöra dom[...]

(intervju lu-1)

Det första som slår oss vad gäller effekter är att även om intervjupersonerna och i mindre utsträckning även policydokumenten påvisat en medvetenhet om policyarbetets begränsningar, så finns däremot en viss samstämmighet i form av att information och utbildning är väldigt bra angreppssätt. Denna uppfattning är dock tydligast i de två mer dominerande problemrepresentationerna. Tanken verkar vara att om alla på universitetet blir medvetna om vad jämställdhet innebär, gällande lagstiftning, hur problemen ser ut på universitetet och hur man anmäler fel så ska de kunna lösa sig (ht s. 2f, intervju nv). Några av intervjupersonerna uttrycker det som att problemen till och med skulle vara lösta av sig själva ifall vi bara kunde identifiera dem (intervju lu-2, intervju nv). Detta kopplar vi till föreställningen om att jämställdhet i grunden är något naturligt för universitetet. De problem som finns förstås därför som övervägande okunskap. Men i intervjuerna framkommer även att fokus på information och utbildning kan komma ur en slags uppgiven medvetenhet om policyarbetets begränsade möjligheter, förutom när det kommer till att just bara informera (intervju lu-1, intervju lu-2).

Det andra som slår oss är den utbredda åsikten om att vissa jämställdhetsproblem och då i synnerhet den ojämna könsfördelningen kommer att försvinna med tiden. Det verkar finnas en uppfattning om att könsfördelningen blir bättre och bättre. Att kvinnor numera är fler inom grundutbildningarna på Lunds universitet lyfts fram som ett tecken på detta (lu s. 2, jur s. 3). Vi tolkar detta som att man ser på jämställdhet som en linjär, positiv utveckling. Men uppfattningen är inte helt samstämmig. I den centrala jämställdhetspolicyn menar man att det inte går att förlita sig på tiden, det har redan under en längre tid funnits många kvinnor i grund- och forskarutbildningar men de försvinner i oproportionerligt stor utsträckning på högre nivåer (lu s. 3).

Vi övergår nu till att behandla hur subjekt konstitueras i problemrepresentationerna. Detta varierar i de olika utsagorna. Övervägande menar vi att kvinnor och män skapas som skilda subjekt, främst i de mer dominerande problemrepresentationerna (se föregående avsnitt). I allmänhet finns det dock, framför allt i policydokumenten, få aktiva subjekt. Utsagorna fokuserar

mindre på det negativa, problemen, och mer på vad som kan och ska göras och uppnås. Talande är att man hellre fokuserar på kvinnors positiva möjligheter och inte män och deras eventuellt hotade ställning. Man undviker på så sätt ett skuldbeläggande. Vi upplever att naturvetenskapliga fakulteten särskiljer sig i sammanhanget genom att vara mer operativa i sin framställning och tydligare påpeka hos vilka grupper bristerna ligger (se nv). De ger också sig själva som fakultet ett större ansvar för segregationen mellan olika ämnen genom att lägga fram tydliga strategier för alternativ rekrytering av studenter (nv s.14).

Kvinnor ges heller inte ett direkt ansvar för sin egen situation och görs således passiva. Dock förekommer undantag i utsagorna där maktförhållanden ses som en interaktion där den underordnade gruppen (kvinnor) görs aktivt medskyldiga till sin underordning (intervju lu-1). Att förekomsten av sexuella trakasserier och kränkande särbehandling ges ganska lite utrymme i utsagorna kan också ses som att man har svårt att peka ut aktiva subjekt som ligger bakom problemen.

När det gäller lösningen av jämställdhetsproblemen är det främst personer i ledarställning som görs till aktiva subjekt. Prefekt, dekanus, kanslichef och studierektor ges det övergripande ansvaret (nv s. 12, ht s. 2f). Lärare och andra anställda ges främst medansvar, att alla ska medverka till att skapa en jämställd arbetsplats, till exempel genom att beakta jämställdhetsaspekter i rekrytering och undervisning.

5.4 Vad lämnas oproblematiserat i representationerna och hur hade responsen kunnat se ut om problemet representerades annorlunda?

Något vi upplever som anmärkningsvärt är att själva forskningen, en av universitets grundverksamheter, knappast nämns i policydokumenten. Mycket fokus ligger på undervisningen och på verksamhetsformer men inget på denna kunskapsproducerande verksamhet. Detta tolkar vi som att föreställningen om universitetet som objektivt är starkast vad gäller forskningen. Att prata om jämställdhet i förhållande till den blir därför inte särskilt relevant.

I och med att forskningens roll inte diskuteras så problematiseras inte heller makten över kunskapen. Utifrån den representationsmakt som vi intresserar oss för i denna uppsats så blir det centralt att fundera kring hur kunskap skapas, vilka utsagor och vems röst som ges auktoritet i diskursen. En sådan diskussion menar vi är frånvarande i vårt material. Särskilt i förhållande till det som Bacchi skriver om hur auktoritet skapas i diskursen, och den speciella position som vi menar att det ger högre utbildning, är det relevant att belysa denna frånvaro (Bacchi 1999 s. 57). Detta kan också kopplas till Stoltz resonemang om hur makten över kunskapen inte problematiseras i dominerande jämställdhetsåtgärder (Stoltz 2005 s.156).

Vi upplever överhuvudtaget en frånvaro av diskussion kring hur universitetets verksamheter påverkar samhället i vårt material. Återigen menar vi dock att det

finns en delvis annorlunda uppfattning inom en av de mindre dominerande problemrepresentationerna, ”Begränsade och begränsande perspektiv i utbildningen”. Där problematiseras vetenskapen i sig och de brister som finns i den objektiva självbilden.

En annan sak som inte problematiseras i vårt material är avvikande åsikter om jämställdhet och dess betydelse samt hur dessa ska hanteras. Istället förutsätts ett konsensus om jämställdhet som något eftersträvansvärt. Intervjupersonerna visar på en medvetenhet om att det finns spridda uppfattningar om jämställdhet och till och med motstånd. Men i vårt material sägs ingenting om hur man ska hantera detta. När det står att genusperspektivet ska vara en naturlig del av undervisningen så menar vi till exempel att det är anmärkningsvärt att det faktum att det finns ett motstånd mot det inte tas upp. Detta menar vi möjligtvis kan förstås som en följd av policydokumentens begränsade format, att de i sig förutsätter att man utgår ifrån någon form av konsensus och på så sätt inte kan hantera konflikter. Denna begränsade förmåga att hantera olikriktade menar vi också leder till en likriktning, eller utslätning om man så vill, av de olika insatsområden som ryms inom jämställdhetspolicyarbetet på Lunds universitet. Att ”genusperspektiv i utbildningen” bara delvis innehåller andra problemrepresentationer än de övriga insatsområdena menar vi pekar i den riktningen. Detta kopplar vi till Jordanssons teori om hur jämställdhetsåtgärder inom universitetet måste översättas till institutionens logiker, alltså anpassas till den objektiva föreställningen om universitetet för att få genomslag (Jordansson 2005 s. 27ff).

Vi har i tidigare avsnitt diskuterat föreställningar om universitetet och jämställdhet och hur de formar hur man arbetar med jämställdhetspolicys på Lunds universitet. Vi menar att universitetet delvis föreställs som rationellt och objektivt, någon sorts motsvarighet till det som Catherine Egeland refererar till som en ”culture of no culture” (Egeland 2001 s. 54f), men att den samexisterar med en föreställning om universitetet som traditionellt, mansdominerat och exkluderande av kvinnor. Denna dubbelhet tror vi delvis kan upprätthållas genom att universitetet rymmer en rad skilda verksamheter som man kan se på olika sätt. Jämställdhetsproblemen påtalas främst som problem i verksamhetsformer och praktiska aktiviteter, däremot problematiseras inte forskningen eller kunskap i ett större perspektiv.

För att utveckla detta resonemang tar vi här hjälp av Hall och Löfgrens teori om institutionaliserade diskurser. På samma sätt som att skolan, som är den kontext som Hall och Löfgren studerar, kan ses som en institutionalisering av en skoldiskurs kan universitetet enligt oss ses som en institutionalisering av vetenskapens möjligheter (Hall, Löfgren s. 62-65). Genom att den diskursiva förståelsen finns inbakad i universitetet som institution är det möjligt att mena att konkreta aktiviteter och verksamheter är exkluderande och traditionellt färgade utan att förändra föreställningen om universitetet som institution. Universitetet kan således förstås som objektivt och könsneutralt även om våra intervjupersoners erfarenheter till stor del handlar om maskuliniserade praktiker och svårföränderliga traditioner.

När det gäller hur responsen hade kunnat se ut om jämställdhetsproblemen hade representerats annorlunda så är det givetvis svårt att svara på. Det vi ändå vill lyfta fram här är att vi menar att det finns en något annorlunda förändringspotential inom de två mindre dominerande problemrepresentationerna vi påtalat, "Ensidigt fokus på kön" respektive "Begränsade och begränsande perspektiv i utbildningen". Vi har sett tendenser till att de antaganden som ligger till grund för dessa representationer kan leda till ett annorlunda fokus vad gäller jämställdhetsarbetet inom universitetet.

6 Sammanfattning

Vi har i den här uppsatsen undersökt problemrepresentationer inom jämställdhetspolicyarbetet på Lunds universitet. De problemrepresentationer som vi uppfattat som tydligast i materialet och som vi fokuserat på i analysen är ”Ojämn könsfördelning”, ”Arbetsmiljöproblem”, ”Ensidigt fokus på kön” och ”Begränsade och begränsande perspektiv i utbildningen”. Vi menar även att de två förstnämnda problemrepresentationerna är mer dominerande än de två sistnämnda. Vad gäller de föreställningar som ligger till grund för dessa problemrepresentationer så ser vi föreställningar om jämställdhet respektive universitetet som helt centrala. Jämställdhet förstås främst som ett kvinnoproblem, i och med att det är kvinnors position som jämställdhetsåtgärder ska förbättra. I denna föreställning finns också en syn på män och kvinnor som två skilda grupper med vissa inneboende behov och förutsättningar. Det finns också en utbredd förståelse av jämställdhet som inbegriper mer än kön i form av mångfaldsbegreppet. Universitetet förstås dels som en rationell och i grunden könsneutral institution. Utifrån denna föreställning förklaras de jämställdhetsproblem som finns med samhällsstrukturer som universitetet inte kan påverka. Dels förstås universitetet istället som en maskuliniserad verksamhet som är särskilt traditionsbunden.

När det gäller de effekter som problemrepresentationerna får har vi lyft fram att synen på universitetet som en rationell institution leder till att information och utbildning ses som bra sätt att bedriva jämställdhetsarbetet på universitetet och att jämställdhetsproblemen således förstås som okunskap. Vi menar att det skapas få aktiva subjekt i de utsagor vi studerat. De subjekt som görs aktiva är framför allt de formellt ansvariga för olika verksamheter. Det som lämnas oproblematiserat i representationerna uppfattar vi som dels forskning, makten över kunskapen och universitetets roll i samhället. Dels motståndet mot och de avvikande åsikter inom jämställdhetsarbetet, genom att de inte känns vid i policydokumenten. Vi har därefter fört ett resonemang kring hur de olika föreställningarna om universitetet kan samexistera.

6.1 Förslag till fortsatt forskning

Vårt enkla förslag till fortsatt forskning på området jämställdhetspolicyskapande inom universitetsvärlden är att det hade varit intressant med en ansats liknande vår egen fast med ett mer omfattande material som gör att man kan få en mer varierad och heltäckande bild av diskursen.

7 Referenser

7.1 Litteratur

- Alvesson, Mats - Deetz, Stanley, 2000. *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Bacchi, Carol Lee, 1999. *Women, policy and politics: the construction of policy problems*. London: SAGE.
- Bergström, Göran - Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Börjesson, Mats, 2003. *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.
- Egeland, Catherine, 2001. ”Bergsklättrarskan och de militanta lesbiska feministerna. Om könsbarriärer och jämställdhet inom akademien” *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr. 1, s.53-67.
- Hall, Patrik - Löfgren, Karl, 2006. *Politisk styrning i praktiken*. 1. uppl. Malmö: Liber.
- Jordansson, Birgitta, 2005. ”Jämställdhet och genus på akademins villkor: två exempel på det vetenskapliga fältets agerande i samband med politiska satsningar” *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr.4, s.23-41.
- Neumann, Iver B, 2003. *Mening, materialitet, makt: en introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Premfors, Rune, 1989. *Policyanalys: kunskap, praktik och etik i offentlig verksamhet*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandell, Kerstin, 2005. ”Enkla tekniker och besvärliga frågor: att arbeta med Donna Haraway”, s. 75-90 i Lundqvist, Åsa- Davies, Karen- Mulinari, Diana (red.) *Att utmana vetandets gränser*. 1. uppl. Malmö: Liber.
- Stoltz, Pauline, 2005. ”Kunskap, utbildning och demokrati”, s. 148-161 i Lundqvist, Åsa- Davies, Karen- Mulinari, Diana (red.) *Att utmana vetandets gränser*. 1. uppl. Malmö: Liber.

7.2 Intervjuer

Intervju lu-1: Medlem i Ledningsgruppen för jämställdhet och likabehandling. 10-05-07.

- Intervju lu-2: Medlem i Ledningsgruppen för jämställdhet och likabehandling. 10-05-12.
- Intervju nv: Medlem i grupp för jämställdhetsfrågor vid Naturvetenskapliga fakulteten. 10-05-11.
- Intervju jur: Medlem i grupp för jämställdhetsfrågor vid Juridiska fakulteten. 10-05-10.
- Intervju ht: Medlem i grupp för jämställdhetsfrågor vid område HT. 10-05-05.

7.3 Policydokument

- Ht: Området för humaniora och teologi. 2009. *Område HT:s jämställdhets- och likabehandlingsplan 2010-2012*. Hämtad 2010-05-24. Tillgänglig: <http://www.ht.lu.se/omraade-ht/jaemstaellldhet-och-likabehandling>
- Jur: Juridiska fakulteten. 2008. *Arbetet för jämställdhet och mot diskriminering inom det juridiska området. Redovisning av vidtagna åtgärder under 2007 och plan för 2008 och 2009*. Hämtad 2010-05-24. Tillgänglig: http://www.jur.lu.se/Quickplace/fakulteten/Main.nsf/h_Toc/F3975C5F561194F0C12575B6004E4EF0/?OpenDocument
- Lu: Lunds universitet. *Jämställdhetspolicy för Lunds universitet 2006-2010*. Hämtad 2010-05-24. Tillgänglig: <http://www5.lu.se/o.o.i.s/39>
- Nv: Naturvetenskapliga fakulteten. 2009. *Jämställdhetsplan för Naturvetenskapliga fakulteten 2009*. Hämtad 2010-05-24. Tillgänglig: <http://www.naturvetenskap.lu.se/om-fakulteten/jaemstaellldhet>

7.4 Internetkälla

- Lunds universitet hemsida. 2009-12-22. ”Jämställdhet och likabehandling – Lunds universitet”. Hämtad 2010-05-24. Tillgänglig: <http://www5.lu.se/o.o.i.s/39>

8 Bilaga – intervjufrågor

1. Hur tillsattes ledningsgruppen för jämställdhet och likabehandling vid Lunds universitet alt. jämställdhetskommittén du tillhör?
2. a) Hur ofta sammanträder ledningsgruppen alt. jämställdhetskommittén?
b) Hur går det till när ledningsgruppen alt. Jämställdhetskommittén sammanträder?
3. Hur går det till när ni ska formulera ett slutgiltigt jämställdhetspolicydokument?
4. a) Anser du att det finns jämställdhetsproblem på Lunds universitet alt. din fakultet?
b) I så fall, kan du beskriva dessa?
5. Om ja på fråga 4 a): vad anser du att problemen du påtalar beror på?
Om nej på fråga 4 a): enligt dig, varför finns det inte jämställdhetsproblem?
6. Om ja på fråga 4 a): hur tror du att man kan motverka de jämställdhetsproblem du påtalar?
Om nej på fråga 4 a): om det fanns jämställdhetsproblem på Lunds universitet alt. din fakultet, hur tror du då att man skulle kunna motverka dessa?
7. Finns det enligt dig jämställdhetsproblem som är specifika för universitetsvärlden jämfört med samhället i stort?
8. Vad tror du om de faktiska möjligheterna att bekämpa problem genom jämställdhetspolicydokument?
9. Vad innebär genusperspektiv i utbildningen för dig?
10. Genusperspektivet, som ju är en del av jämställdhetspolicyn för Lunds universitet, kan sägas behandla innehållet snarare än formerna för undervisningen. Hur ser du på en sådan styrning av undervisningen?
11. Finns det exempel på tillfällen då du tycker att jämställdhetsåtgärder inom universitetet har gått för långt?